

„Lucarna” este un roman despre oameni obișnuiți, care-și duc existența cu modestie și cu grija zilei de mâine, cu bucurii, cu neazuri, cu gânduri curate sau condamnabile. Saramago este cel care privește prin lucarna imobilului unde locuiesc toate personajele sale. O fereastră bine orientată, de unde se poate vedea tot, chiar și ce...nu se vede! Naratorul surprinde fragmente din viețile personajelor și trece mai departe, la alți protagoniști, cu alte obiceiuri, cu alte meschinării zilnice, cu alte vise. Oricând am privi printr-o lucarnă, mereu ar fi ceva nou de văzut. Cartea lui Saramago nu are un sfârșit, nu are nici măcar un început. E ca-n viața reală: „panta rhei” (totul curge). Pilar del Río, soția autorului, sintetizează cel mai bine ce este „Lucarna”: *„Lucarna este poarta de intrare în lumea lui Saramago și va fi o descoperire pentru fiecare cititor. Ca și cum un cerc perfect s-ar închide. Ca și cum moartea n-ar exista.”*

Prin lucarnă se pot vedea locuințe unde a fost și mai este iubire, transformată în ani, dar poate mai frumoasă și mai statornică după trecerea timpului. Silvestre și Mariana

„...știau prea bine că focul tinereții se stinsese pentru totdeauna, dar se iubeau cu tandrețe și acum, ca în urmă cu treizeci de ani, când se căsătoriseră. Poate că acum dragostea lor era chiar mai mare, pentru că nu se mai hrănea din perfecțiuni reale sau închipuite.”

În altă casă există iubire și ceartă. Ce frumos știe Saramago să le surprindă pe-amândouă!

„Mânia înflăcărată a Rosáliei se lăasă înduplecată de frumusețea răcoritoare a fetei, iar furia dispăru precum apa în nisip.”

Uneori în imobil nu se întâmplă mai nimic. Saramago știe cum să facă dintr-o constatare banală, un lucru consemnabil și memorabil prin formularea sa:

„Dialogul ceasului cu liniștea se văzu din nou întrerupt”

Fiecare loc „văzut” de autor are povestea lui. În toate și în oricare ne putem regăsi pe noi înșine, în diferite ipostaze, la vârste diferite. Justina e o copilă în fața căreia se dezvăluie

universul înconjurător. Noutatea pătrunde pe mai multe căi în căpșorul fetei:

„Ochii pierduți ai Justinei luptară împotriva zgomotelor neliniștitoare care îi umpleau auzul.”

Când e pe punctul de a adormi,

„Pleoapele coborâra încetișor sub greutatea umbrelor și a liniștii”

Unii locatari sunt la începutul vieții, ca Justina. Alții, pe la sfârșitul ei... Sau, așa cum spuneam la început, totul curge...

„Isaura și Adriana zâmbeau. Sărmane bătrâne acum, limitate la treburile casnice [...]. Zbârcite și încovoiate acum, albite și tremurânde, o veche flacăra aruncând ultimele limbi, luptând împotriva cenușii care se strânsese.”

Sunt momente când cele două bătrâne se simt tinere. Se simt, sau își imaginează că sunt? Oricum nu mai contează:

„Se simțeau tinere, vibrante, sonore precum coarda întinsă a unui pian – în comparație cu acea bătrânețe care se fărâmița.”

Îmi închipui că așa trebuie să se fi simțit Saramago când scria ultimul său roman, „Halebarde, halebarde”. O coardă întinsă a unui pian a cărei vibrație nu poate, nu știe și nu vrea să se oprească. Se poate întâmpla ca trecerea de la vibrație la rezonanță să se facă în modul cel mai normal cu putință. Așa se întâmplă și cu cititorii autorului portughez: rezonază unii cu alții și cu opera acestui scriitor... Totul curge nu-i totuna cu totul a curs! Un exemplu că așa se întâmplă este José Saramago.